

Kritiske Bemærkninger til Begrebet Nationalformue.

Af

Dr. Cl. Wilkens.

Ved Nationalformue forstaar man efter praktisk Vedtægt Summen af et politisk afsluttet Samfunds, en Nations økonomiske Værdier, samtlige ydre materielt inkorporerede Goder, som besiddes af Folkets enkelte Medlemmer og juridiske Personer: sociale og økonomiske Selskaber, Korporationer, Menigheder, Stiftelser, Kommuner, Staten; altsaa: Jorder og Skove, Jernbaner og Veje, Bygninger og Skibe, Løsøre og Varer, kontante Penge, med Tillæg eller Fradrag af Forskjellen mellem Indlandets Fordringer paa Udlandet og dettes Fordringer paa Indlandet, hvorimod indenrigske Fordringer og Skyld naturligvis maa betragtes som gaaende op mod hverandre. Udtrykket «Summen af» er selvfølgelig en meget raa Betegnelse af Sagens Forhold; formedelst Arbejdsdelingen kan Nationalformuen jo ikke betragtes som en død hvilende Masse, en Sum af indbyrdes uafhængige Værdier, men maa forstaas i Produktionens og Ombytningens vedvarende Bevægelse, Værdierne som virksomme Elementer i det økonomiske Totalliv, Summen

som Totaliteten af alle de enkelte Værdier. Ikke indbefattet i Nationalformuen er Naturens «frie Goder» og de store Kulturværdier, der ere inkorporerede i Personerne: Befolkningens Arbejdsevne, Intelligens og Moral. Hine betegne jo en social Mulighed, der vanskelig lader sig beregne, om de end selv i moderne Samfund, hvor flere og flere af de frie Goder ere blevne ufri, kunne f. Ex. i Form af Havkyster, Flodkyster osv. have en betydelig økonomisk Værdi; og disse betegne ganske vist en social Virkelighed af afgjørende Betydning for det økonomiske Liv, men lade sig ligeledes vanskelig beregne. Skal der vindes nogen Bestemthed i Kjendsgjæringen maa man holde sig til Formuegjæstandene, og dette gjør Nationaløkonomerne. Ved af og til under Anvendelse af et temmeligt betydeligt Arbejde at opgjøre Nationalformuen, mene de da at faa en Maalestok til Bedømmelse af den økonomiske Fremgang og til Sammenligning med andre Nationer. Om dette naas, er et Spørgsmaal. Derimod bliver en saadan Opgjørelse altid lærerig ved om end i grove Træk at belyse de forskellige Kapitalklassers indbyrdes Størrelsesforhold.

Saa opgjøre da Nationaløkonomerne Samfundets Bo og komme i Almindelighed til det glædelige Resultat, at der er betydelig Væxt og Fremgang. Man foretager saa til Slutning en Slags imaginær Fordeling — for at beskæftige Fantasien og øve sig i Division. Der bliver saa f. Ex. her i Landet c. 2500 Kr. pr. Individ, c. 10,200 Kr. pr. Familie i Fantasi-Andel i Nationalformuen *) og nu efter Professorerne Falbe-Hansens

*) Se «Danmarks Nationalformue». Af V. Falbe-Hansen. Nationaløkon. Tidsskrift. II. S. 389 ff. 1873.

og Dr. W. Scharlings omsigtsfulde Opgjørelse*) en hel Del mere (3000 Kr. pr. Individ). Slige Tal, der staa i en saa skjærende Modsætning til den virkelige Fordeling, ere nu i Virkeligheden mindre belysende end de tage sig ud. bl. A. ogsaa af den Grund, at de forskellige Arter af Formue, den produktive som den uproduktive, Jorder og Maskiner saa vel som Malerier og Luxusgjenstande, den faste som den flydende Kapital osv. her er regnet sammen og udtrykte i den Værdi, Penge, der ved sin Natur som en Anvisning paa netop de Værdier, som enhver planmæssig arbejdende i hvert Øjeblikket kan gjøre mest økonomisk frugtbringende, har den største økonomiske Magt. Men navnlig blive disse Tal misvisende under den anviste Fantasiflugt — forvirrende for almindelige Aander og saamænd ogsaa af og til for de ualmindelige. Den fattige Snedkersvend, der kan have det haardt nok med at føde Kone og Børn, og som nu imaginært tænker sig «sin Andel» udbetalt i klingende Mønt og føler, hvilken økonomisk Magt en saadan Sum vilde give ham, føler sig dobbelt fattig i det rige Land, og man kan ikke forlange, at han skal kunne overskue

- 1, at en Del af Formuen, nogle af Luxusværdierne f. Ex., forsvandt som en Røg ved den kommunistiske Fordeling;
- 2, at en stor Mængde Komfort- og Brugs-Værdier vel i Øjeblikket kunde være en Behagelighed, men ikke i Længden gjøre ham det lettere at leve; at der maa gjøres Forskjel mellem egenlig Produktiv-Formue og den uproduktive Formue;

*) Se Nationaløk. Tidsskrift 1885. 1ste Hefte.

- 3, at Statens og Kommunens, Samfundsstyrelsens nødvendige Maskineri udgjør en betydelig Del, som ikke kan fordeles og forøvrigt for en Del heller ikke blev meget værd ved Fordelingen;
- 4, fremfor alt det forvirrende Forhold, der fremkommer ved, at Nationalformuen er udtrykt i den mest disponible Art af Kapital, den mægtigste Art af Kapital, den, der til enhver Tid i en dygtig Mands Haand har den største økonomiske Magt.

Men ogsaa den, der ikke forvirres af disse Forhold, vil næppe undgaa at støde paa ejendommelige Gaader. Han vil dog vanskelig kunne forstaa, at et stort Fremskridt i Nationalformuen ikke tillige skulde betyde mere almindelig Velvære, mindre Fattigdom. Den forøgede Kapital maa jo dog efterspørge Arbejde, og hvis der ikke er Tale om Samfund, hvor Formuens ulige Fordeling er af en saadan socialt faretruende Natur, at den dels muliggjør et uhyre uproduktivt Forbrug, dels medfører en stærk proletarisk Folkeformerelse, saa synes Sagens Logik dog at maatte kræve, at Velværet stiger med Nationalformuen. Befolkningen kan være stegen lige saa stærkt som Nationalformuen; men hvis den nu ikke er det? og den er det ikke. Hvorledes er da et ofte stigende Misforhold mellem Befolkningens Størrelse og Subsistensmidlerne mulig, naar Statistiken dog udviser, at Nationalvelstanden (skal være Nationalformuen) er stegen stærkere end Befolkningen? I Frankrig udviser den konstaterede Arveformue, hvis Svingninger, naar der tales om en længere Tid, vel nok kan tages for et nogenlunde brugbart Udtryk for Nationalformuens Forhold for 1836—1861 en Stigning fra 44,28—65,86 fr.

pr. Individ og fra 1861—1876 en endnu stærkere af fra 65,86—127,40*). Vil man gjøre den Indvending, at Befolkningen her er stegen saa langsomt (fra 1836—61 fra c. 33,3 Mill. til 37,4 og fra 1861—66 fra c. 37,4 til c. 38, medens Frankrig 1872 udviste en Befolkning af 36,1 og 1876 af 36,9 Mill.), saa kan man gaa til de Forenede Stater, hvor den er voxet meget stærkt, og man finder da som Gjennemsnitsformue pr. Individ

1800	202,3	Dollars	}	efter Skjøn
1810	207,10	—		
1820	195	—		
1830	206	—		
1840	220	—	}	officielt
1850	307,67	—		
1860	510	—		
1870	776,96	—		

For rigtig at gjøre sig Sagen klar og anskuelig, gjør vor grublende Økonom sig maaske den Ulejlighed at fremstille Forholdet i et Diagram. Befolkningens Stigen fremstilles ved én Linje, Nationalformuens ved en anden, og se: Nationalformuens Linje sejrer, og Sejren er overvældende. Dette Linjeforhold tager sig overordenlig hyggeligt ud. Men jo smukkere det ser ud, desto mere klage Menneskene over Fattigdom, Arbejdsløshed, Overbefolkning eller hvad man nu kalder det. Selv fra Amerika med dets exceptionelle Betingelser for Arbejdets Produktivitet og dets stærke Rigdomsvæxt naar Klager til os. Hvordan hænger dog det Hele sammen? Han beregner omhyggelig for sit Samfund «en Families Indtægt» og har selv en Fornemmelse, af, at mange Familier ikke have denne Indtægt. Han sammenstiller maaske ved et betydeligt Arbejde «Na-

*) Se Vacher: Evaluation de la fortune de la France. Journal de statistique. Novbr. 1878.

tionalformuen og Nationalindkomsten», og faar rimeligvis en uhyggelig Følelse af, at hvis man her fradrog og kunde fradrage, hvad der maatte betragtes som ren Arbejdsfortjeneste, saa er det forbavsende, hvor lidt hin Nationalformue egentlig smider af sig. Saa falder han maaske i Drømme ved at tænke paa Samfund, der kun kunne udvise et Minimum af Nationalformue, og hvor det dog i det Hele ikke er vanskeligere at finde sit nødvendige Udkomme end i de rige Samfund. Overalt støder han paa Gaade efter Gaade.

Lige over for disse Gaader have de almindelige kritiske Bemærkninger til Nationalformuens Opgjørelsesmaade egentlig ikke stort at sige: de veje for lidet lige over for den almindelige Gaade: en vis Sammenhæng mellem Nationalformuens Stigen og Fattigdommen, Befolkningens Tryk paa Subsistensmidlerne. Denne Sammenhæng synes at være almindelig og viser tilbage til en almindelig Grund.

Hvad om Gaadens Løsning skulde finde sin — i alt Fald delvise — Forklaring i, at der i Nationalformuen er medregnet en meget stor Værdi — omtrent Halvdelen af hele Formuen —, der er af den Natur, at den stiger og maa stige i samme Grad som Befolkningens Tryk paa Subsistensmidlerne ved Befolkningens Stigen bliver stærkere og stærkere, at i samme Grad som et Samfund de facto bliver forholdsvis fattigere, maa Nationalformuen for denne Dels Vedkommende stige, og Nationalformuen altsaa som Helhed faa en Tilbøjelighed til tilsyneladende Stigen, selv om Samfundets økonomiske Forhold

ellers i det Hele ikke vare blevne bedre, — en Fejl i Beregningen altsaa af en lignende Art, som om man havde begaaet den utrolige Tankeløshed at regne alle indenlandske Gjældsfordringer med til Nationalformuen uden at fradrage Skylden, hvad der jo maatte medføre, at et Lands Formue blev nominelt større og større, jo mere Krediten udviklede sig.

En saadan Faktor er der: Jordrenten. En saadan Fejl begaas, idet man regner den kapitaliserede Jordrente med i Nationalformuen.

Vi erindre blot kort om Jordrentetheorien. Paa Grund af de forskjellige Jorders forskjellige naturlige Givtighed, forskjellige Evne til at lønne den anvendte Kapital og det anvendte Arbejde, vindes Agerdyrkningsprodukter ikke til de samme, men til forskjellige Produktionsomkostninger. Ved Befolkningens Stigen maa der gaas over til Jorder af ringere Givtighed. For disse Jorders Vedkommende maa Produktionsomkostningerne for Korn, Kjød, Smør osv. stige, og da der ikke kan gives 2 Priser for den samme Vare paa det samme Marked, saa maa Prisen for den Del af den samfundsnødvendige, ved Befolkningens Tilværelse faktisk intensivt efterspurgte Produktion, der er vunden ved de største Produktionsomkostninger, blive Gjennemsnitsprisen for den hele Produktion, og denne Pris vil følgelig være mere end tilstrækkelig til med den sædvanlige Gevinst at dække Omkostningerne for den Del, der er vunden ved de mindre og de mindste Produktionsomkostninger. Ejerne af disse Jorder vil altsaa faa en Tillægsgevinst, der tilfalder dem ved Forholdenes Magt, og denne Tillægsgevinst er Jordrenten. Tænker man sig istedetfor at gaa over til Dyrkningen

af nye mindre frugtbare Jorder, at den større Avl vandtes ved Anvendelse af mere Kapital og Arbejde paa de ældre Jorder, blev Forholdet det samme. I Almindelighed og i Længden ville de nye Kapitaler ikke give det samme Udbytte som de ældre, men da de kun ville blive anvendte, naar de give den sædvanlige Gevinst, saa er det deres Udbytte, der kommer til at bestemme Kornpriserne. Tænke vi os, at et afsluttet Samfund behøver 100,000 Tdr. Korn, og at disse ere vundne, 40,000 til en Omkostningsværdi af 6 Kr. pr. Td., 30,000 til en do. af 9 Kr. og 30,000 til 12 Kr., saa maa 12 Kr. blive Gjennemsnitsprisen paa alt Korn. Den Tillægsgevinst, som Producenterne af de 40,000 à 6 Kr. og de 30,000 à 9 Kr. faa af respektive 6 Kr. og 3 Kr. pr. Td. Korn, vil for dem fremtræde som en Stigning i den mulige Forpagtningsafgift og kapitaliseret som en Stigning i deres Jorders Værdi. Vi lære deraf: 1) at der ved Samfundets ved Befolkningsforøgelsen stigende Efterspørgsel efter Levnetsmidler tilfalder Ejerne af de bedre eller bedre beliggende Jorder en Tillægsgevinst, o: Jordrenten, et Forhold, der faar en indgribende Indflydelse paa Formuens Fordeling, men som mindre vedrører os i denne Sammenbæng, og 2) at Udbyttet ved Jorddyrkingen ikke stiger i ligefremt Forhold til det derpaa anvendte Arbejde, men i et forholdsvis mindre Forhold, hvorfor Stuart Mill træffende har fremstillet Jorderne i Forhold til Mennesket som et elastisk Baand, der vel kan udvides ved større Anstrængelse, men hvis Udvidelse ikke stiger i Forhold til denne, men i et forholdsvis mindre Forhold indtil den absolute Grænse er naaet. Dette det forholdsvis aftagende Jordudbyttes Lov er

her det afgjørende. Erindre vi, at de Værdier, som Agerbruget maa afkaste selv i et fremskredent Samfund, er mere end Halvdelen af alle Livsfornødenheder, saa forstaa vi, at Befolkningens Stigen — og den kan foregaa hurtigt — altid, alle andre Forhold lige, vil gjøre det vanskeligere for Befolkningen at vinde de nødvendige Næringsmidler. De nye Munde medføre nye Hænder, men disse nye Hænder give for Agerbrugets Vedkommende mindre Udbytte. Men netop det samme Forhold maa nødvendigvis træde frem som en Tendens til Nationalformuens Stigning, naar den kapitaliserede Jordrente regnes med.

Vi tænke os et afsluttet Land i det fjerne Vesten, der nu først bliver bebygget af Nybyggere fra et civiliseret Land, Nybyggere, der møde med Kapital, Inteligens og Arbejdslyst. Her er Jorder af forskjellig Klasse; Nybyggerne forstaa at vurdere, hvilke der ere de bedste, og vælge disse. Oprindeligt dyrkes kun Jorder af Klasse Nr. 1. Ved Dyrkningen af disse Jorder kan Befolkningen brødfødes til en Omkostningsværdi af 5 Kr. pr. Td. Korn. Ingen vil give mere for Korn, og Jordrentefænomenet eksisterer ikke. De dyrkede Jorder have vel en økonomisk Værdi, men denne beregnes, fraset Beliggenhedshensyn, efter de paa Jorden anvendte Kapitaler; ingen vil give mere; der er jo Jorder nok af god Bonitet. Befolkningen fordobler sig under disse Forhold f. Ex. i 25 Aar, Befolkningstilvæksten er meget stærk, og der kommer snart den Tid, da der maa gaas over til Jorder af anden Klasse, der medfører en Omkostningsværdi af 7 Kr. pr. Tønde. Nr. 1 faar nu i Jordrente 2 Kr. pr. Td. Vi tænke os, at der pr. Hektar Land i Gjennemsnit avles 10 Tdr. Korn; Jord-

renten er 20 Kr. Kapitaliseret er en Hektare Land af disse Jorder $20 \times 25 = 500$ Kr. værd. Nationalformuen stiger betydeligt. Befolkningen vøxer fremdeles, og der gaas nu over til Dyrkning af Jorder Nr. 3, der kun kunne yde Korn til en Omkostningsværdi af 9 Kr. pr. Td. Nr. 1 faar nu i Jordrente 4 Kr. pr. Td. Korn, og en Hektare Land af disse Jorder er stegen til 1000 Kr. Nr. 2, der avler 8 Tdr. pr. Hektare, faar i Jordrente 16 Kr. og Værdien af disse Jorder er 400 Kr. pr. Hektare Land. Nationalformuen er nu stegen overordenlig, Samfundet begynder at blive rigt. Men denne Rigdom er Messing og Vind, Plet. De enkelte Jordejere af Jorderne af Kl. Nr. 1 og Nr. 2 ere blevne rigere, men Samfundet maaske i Virkeligheden fattigere. Det er sandsynligt, at Individerne have deres øvrige Fornødenheder til en billigere Pris, men det er blevet dem vanskeligere at faa Korn, Brod, Kjød, Smør, de mest nødvendige Livsfornødenheder. Hovedspørgsmaalet er jo: Producere Jorderne f. Ex. af Kl. Nr. 1 mere, give de det samme Kvantum Arbejde større Udbytte, ere de socialt stegne i Værdi? Nej, socialt set, set fra Samfundets Side have de bevaret deres Værdi; i Handel og Vandel, for den individuelle Ejer, privat-økonomisk er deres Værdi stegen. Men denne Stigning, der socialt er et Udtryk for det forholdsvis aftagende Jordudbyttes Lov, er et Udtryk for, at det for det hele Samfund er blevet vanskeligere at leve for Næringsmidlernes Vedkommende.

Der kan være megen anden Kapitalforøgelse, der virkelig betyder en Fremgang, Fabriker kunne være anlagte, Kommunikationsmidlerne i høj Grad forbedrede, Kreaturbestanden stegen, Handelsflaaden udvidet, store

Grundforbedringer kunne have fundet Sted paa Jorderne, Indboet kan være forbedret osv., men Spørgsmaalet bliver saa, om denne virkelige Fremgang er større end eller lig med eller mindre end den kun tilsyneladende Formueforøgelse, der finder Sted ved Jordrentens Stigen. At regne den kapitaliserede Jordrente med i Nationalformuen er da i høj Grad forvirrende. Thi den kapitaliserede Jordrente betyder i Virkeligheden kun en Fordring, som den jordrenteydende Jords Ejere — paa Grund af Jordrentens Virkemaade — have paa alle Samfundets Medlemmer, og som disse tvinges til at forrente af deres aarlige Indkomst. Den har Karakteren af en Tiende, der hviler paa hele det nationale Arbejde, usynligt skal og maa betales af dettes Udbytte. Jordejerne kunne se Tienden, og regne den kapitaliseret med i deres Formue; de blive lige saa meget rigere som Samfundets andre Medlemmer blive fattigere. Men disse kunne ikke fradrage Tiendens kapitaliserede Værdi i deres Formue; de betale den af deres Indkomst ved Købet af Næringsmidlerne; den virker paa dem som et stærkt, men usynligt, ubestemmeligt Tryk. Det er det fordunklende i dette Forhold: her er en Fordringshaver, hvis Fordring er sikker nok, og som kan regne den med i sin Formue; her er en reel Skyldner, en Skyldner, der nok skal betale, thi det gjælder Livet, gjælder Brødet, men han kan ikke i sin Formue fradrage sin Skyld.

Lad os tænke os noget højst ideelt, tænke os, at Nationalformuen opgjordes ved, at alle Samfundets Medlemmer, juridiske Personer osv. paa en fuldstændig nøjagtig Maade opgjorde deres økonomiske Værdier. Jordrentens kapitaliserede Værdi faas da med, men Ingen

kan trække den fra. Laangiverne ellers vilde medregne deres Fordringer og Laanhaverne fradrage deres Skyld. Men her er en mægtig Kreditor, der maa regne sin Fordring med, men Debitorerne kunne ikke regne deres Skyld fra. Skylder jeg 500 Kr. bort, saa véd jeg det, og trækker dem fra min Formue. Men at der hviler et Tryk paa mig af Værdi 1000 Kr. ved at jeg maa betale Korn, Kjød, Smør dyrere, kan jeg ikke trække fra. Det er min Formue, jeg skal vurdere, og denne afficeres tilsyneladende ikke af hint Tryk. der derimod bevirker, at den giver mindre Udbytte.

Saa kastes der da et blændende Lys over den store Gaade: Forbindelsen mellem tilsyneladende Fremskridt i Nationalformuen og Fattigdommens Vedbliven eller Tiltagen i Styrke. Fremskridtet er for en stor Del et Falsum og kan være det helt, ja betyde et Tilbage-skridt. Er Kapitalformuen realt stegen, kan Befolkningen være fulgt tæt efter eller stærkere. Selve Livs-fornødenhedernes Stigen i Pris, et Udtryk for Befolkningens stærkere Tryk paa Subsistensmidlerne, for økonomisk tungere Kaar, træder frem som en tilsyneladende Stigen i Nationalformuen. At Befolkningen maa naa Halvdelen af sine Fornødenheder ved at gaa ned til Jorder, der ved det samme Arbejde give forholdsvis mindre Udbytte: det forholdsvis aftagende Jordudbyttes Lov, dette økonomiske Mørke er blevet til Lys i Nationalformuen.

Og saa forstaas ogsaa tildels det besynderlige: vi tænke os et Land, hvor Jorderne ere dyre, Jordrenten høj, Kornet dyrt, og ved Siden deraf et Land, hvor der haves Jorder i Overflod og Jordrentefænomenet endnu ikke er kommet frem, og det Særsyn indtræder, at

hint skattes som et rigt, dette som et fattigt Land, men fra hint rige Land vandrer man ud til dette og finder sine nødvendige Subsistensmidler lettere. Arbejdets Produktivitet er her større. Og naturligt, thi Jordrenten betyder jo ikke blot et Fordelingsspørgsmaal — dette havde i et Land hvis Befolkning i det Hele levede tarveligt, mindre atsige —, men det betyder, at Befolkningen for at naa den fulde Sum af de for den nødvendige Næringsmidler maa gaa over til Dyrkningen af ringere Jorder. Og da Forbruget af Næringsmidlerne udgjør over Halvparten af en Families hele Forbrug, saa forstaar man, hvad en saadan Nødvendighed socialt betyder.

I et relativt afsluttet Land maa Jordrenten stadig stige ved Befolkningens Forøgelse. I Tyskland, Belgien og Flandern har Prisen paa Land mere end fordoblet sig i de sidste 30 Aar. Selv i Frankrig, hvor Befolkningsforøgelsen har været saa ringe, finde vi Gjennemsnitsprisen pr. Hektare Jord

		Stigning i pCt.
i 1789.....	500 fr.	•
1815.....	700 -	40
1851.....	1290 -	158
1862.....	1850 -	290
1874.....	2000 -	300

Noget af denne Stigning skyldes naturligvis Kapitalforbedring eller rettere, at Civilisationens Fremskridt (Indførelse af Maskiner, bedre Redskaber, Dræning, rationellere Drift ved Agerdyrkningskemiens Udvikling osv.) har gjort det muligt at faa mere ud af Jorderne. Men at det væsenlige dog her er Jordrentens Stigning, vil man se ved en simpel Sammenligning, der viser, at Prisen paa Jord er stegen langt stærkere end Produktionen. I Frankrig steg Jordens Pris fra 1790—1874

med 300 pCt.; Kjødpriserne næsten parallelt med Prisen paa Jord fra 1790—1830 med 144 pCt., faldt saa 1830—50 fra 144 pCt. Stigning til 93 pCt. Stigning, for saa fra 1850—74 i parallel Linie med Jordpriserne at stige til 275 pCt. I samme Tidsrum (fra 1790—1874) steg imidlertid Produktionen af Korn kun med 82,25 pCt. pr. Hektare, og Prisen for Korn i samme Tidsrum med 15,8 pCt., hvoraf de 13 pCt. skyldtes Tidsrummet fra 1850—74. England frembyder et forbavsende analogt Billede. Fra 1771—1860 steg Forpagtningsafgiften jævnt med ialt 107 pCt. og fra 1850—78 i mindre Stigning yderligere med 23 pCt. (ialt 130 pCt.). Kjødpriserne fra 1771—1850 med 65,6 pCt. og fra 1850—1878 i overordenlig stærk Stigning med yderligere 137 pCt. (ialt 200 pCt.). Kornproduktionen steg jævnt i samme Tidsrum (fra 1771—1878) med kun 21,7 pCt. og Kornpriserne faldt fra 1771 til 1850 med 16,6 pCt., for saa fra 1850—1878 at stige saaledes, at de naaede samme Højde som i 1771. Det besynderlige i, at Kornpriserne have deltaget saa lidt i Stigningen, har jo sin naturlige Grund i den internationale Handel, i de store Tilførsler fra Rusland, Donaulandene, de Forenede Stater, fra Lande, hvor Jordrenten er lav. Vægten kommer derfor her til at ligge paa Kjød, og Kjødpriserne ere stegne i samme Forhold eller stærkere end Jordpriserne. Men Stigning i Jordafgrødens Pris er altid Grunden til Stigning af Jordrenten.

I de sidste 100 Aar har en betydelig økonomisk Fremgang fundet Sted: Kapitalen er voxet, Nationalformuen er stegen, og Produktionen er bleven større. Men Befolkningen er ogsaa fulgt godt efter. Efter Op-

svinget i det økonomiske Liv i dette Aarhundrede er Tysklands og Danmarks Befolkning voxet saaledes, at Befolkningen med denne aarlige Procenttilvæxt (c. 1 pCt.) vil fordobles for hver 70 Aar. Saadanne Tal gaar man i Almindelighed let forbi: der synes ikke at være noget særligt mærkeligt ved dem. Og dog betyde de et uhyre Fremskridt. Med denne Befolkningsforøgelse tænkt som stadig virkende gennem Tiderne, vilde Tyskland, hvis det ved Kristi Fødsel har været beboet af 1 Million Germaner, et ikke urimeligt Tal, nu være beboet af 66 Billioner, ø: paa hver Kvadratalen tysk Grund opholdt sig 40 Tyskere. En saadan Beregning giver Anledning til mangehaande Tanker; et Fremskridt, som dette Aarhundrede har haft at opvise, kan ikke tænkes vedblivende, ja kan kun tænkes vedblivende for en kort Tid. Og dog er Befolkningen, hvis Stigning i det Hele er det bedste reale Udtryk for Subsistensmidlernes Stigen, vist ikke voxet saa stærkt som Produktionen: i de økonomisk fremskridende Lande er Fremskridtet ogsaa for en Del benyttet til en Hævdelse af Lævedoden, og naar Fattigdommen dog ikke er aftagen i Forhold til det forbedrede Forhold mellem Produktionens Størrelse og Befolkningens, saa er det, fordi Fattigdom ogsaa er et Forholdsbegreb og ikke bestemt ved Livsfornødenhedernes Forhold til det fysiologiske, men ved Livsfornødenhedernes Forhold til det sædvanemæssige Minimum. Opgjorde man Produktionens Størrelse og Bevægelse i Forhold til Befolkningens, saa havde man, uagtet at Fordelingen her fik en afgjørende Betydning, dog i det Hele en nogenlunde antagelig Maalestok for virkelig Fremgang eller Tilbagegang. Socialt kommer det an paa Produktionen. Men her tale vi om Nationalfor-

muens Bevægelser; denne er stegen langt mere end den faktiske Produktion, og denne Stigning er for en stor Del et uhyre ved Jordrentefænomenet foranlediget Falsum. Naar da Tysklands, Englands og Frankrigs Økonomer opgjøre Nationalformuen og bruge denne til en Bedømmelse af Fremskridtet, saa er det et Bedrag. De mindre Landes Nationaløkonomer maa naturligvis følge samme Methode ved Opgjørelsen. Det følger af sig selv, at det ikke er Professorerne Falbe-Hansens og Scharlings Methode, jeg specielt kritiserer: de har maattet følge den givne Methode, og Spørgsmaalet er saa for deres Vedkommende, hvorledes de have benyttet den, og de have utvivlsomt benyttet den med den Omhu, Omsigt og Dygtighed, som var at vente. Men det er selve Methoden, der gjør, at Begrebet Nationalformue, saaledes opgjort, mister en stor Del af sin Betydning. En uhyre og med Befolkningens Stigen altid stigende Værdi regnes dobbelt, naar man regner den kapitaliserede Jordrente med i Nationalformuen.

Jordrentefænomenet er da en i høj Grad forvirrende Faktor. Et Samfund med tilsyneladende stor Nationalformue kan være fattigt, og omvendt: et Samfund med ringe Nationalformue kan være økonomisk vel stillet, ikke blot f. Ex. rigt paa naturlige Hjælpe-midler af endnu ringe Bytteværdi (Moser og Skove, metalrige Bjerge, Kullejer osv.) men ogsaa ved en intelligent, produktionsdygtig Befolkning, Folkets største Rigdom. Imidlertid forholde disse Faktorer sig i Almindelighed omvendt (Middelalderen — den nye Tid). Men støde de sammen, da faa vi en uhyre Befolkningsforøgelse og hurtig Kapitalsamling (Amerika, Avstralien osv.), men saa begynder ogsaa snart Jordrentefænomenet og Bedraget ved Nationalformuens Stigning.

Man kan belyse det ved et Exempel. Ved et Tankeexperiment kan man paa en nem Maade forøge et Lands Nationalformue. Man tænke sig blot, at Drikkevand blev en sjælden Ting, kun indskrænket til enkelte forholdsvis gode Kilder, og disse Kilder i privat Eje. Vand vilde faa f. Ex. Petroleumspriser og Kilderne faa en uhyre Værdi; den nærmeste Virkning vilde være, at Nationalformuen steg overordenlig, men Samfundet var ikke blevet rigere, men fattigere, Livet haardere, Menneskets Magt over Naturen, Letheden i at finde Subsistensmidlerne aftagen. Men dette Forhold er ikke et blot Tankeexperiment; noget lignende finder stadig Sted i Samfundet: ved Mosers Udgravning, Skoves Hugst, naturlige, men begrænsede Naturkilders Udnyttelse. Er der Moser i Mængde, saa ere de næsten værdiløse — α : som Bytteværdier, ikke som sociale Brugsværdier — er der faa tilbage, saa stige de i Værdi, α : Bytteværdien, Formuen i Landet stiger, den sociale Brugsværdi er sunken: det er blevet haardere at leve. Det gjorde paa mig et vemodigt Indtryk at rejse igjennem Sverig med dets store afhuggede, afpiskede Skovstrækninger; de vare ikke indtagne til Agermark; de henlaa som Ruiner og som en Anklage imod en Lovgivning, der ikke tænker paa den Dag i Morgen, og dog kan den Tid komme, at disse Ruiner som Skovværdier ere ved Træprisernes Stigning mere værd end de afhuggede fyldige og kraftige Skove, og Sverigs Nationalformue vil stige af Elendighed.

Den Omstændighed, at den kapitaliserede Jordrente regnes med i Nationalformuen, medfører altsaa — for at rekapitulere — et dobbelt Bedrag:

1. Nationalformuen synes langt større end den faktisk

er, idet en overordenlig vigtig Post, der socialt set, kun er et Skin, ikke er trukken fra, eller udtrykt paa en anden Maade er regnet dobbelt. Den kapitaliserede Jordrente er regnet med, men den tilsvarende Skyldpost, den tilsvarende aarlige Hæftelse, der hviler paa alle andre Samfundsmedlemmer, denne skjulte Kapitalforringelse — skjult, fordi den ikke viser sig i deres Kapitaler, men i disses Evne til at give Udbytte — er ikke regnet fra. Professor Falbe-Hansen regner nu Værdien af vort Lands Hartkorn, Jorder og Bygninger, til 4000 Mill. (deri Skovenes Værdi: 152 Mill.); deraf er 1000 Mill. Værdier af Bygningerne, meget af de resterende 3000 Mill. er ogsaa Kapital: alle Arter af Grundforbedringer osv., men største Delen deraf er Jordrente. Naar erindres, at hele Landets Formue vurderes til 6 à 7000 Mill., saa forstaar man, hvilken Rolle denne Dobbeltregning spiller. En Sammenligning mellem de forskellige Lande bliver unyttig, saa længe man ikke har opgjort deres Forhold med Hensyn til Jordrenten.

2. Men dette Bedrag, at Nationalformuen regnes for stor, er dog for intet at regne mod det forvirrende, der fremkommer ved Jordrentens ved Befolkningsforøgelsens parallelle Stigningstendens. Nationalformuen maa stige, selv om slet ingen faktisk Forøgelse af Formuen har fundet Sted, ja den kan stige, selv om der har fundet Tilbageskridt Sted. — 1872 vurderede Prof. Falbe-Hansen Landets Hartkorn, o: Agerbrugets faste Kapital, Jorder og Bygninger til en Værdi af 1800 Mill. Kroner, med Tiendens 167 Mill. og Gammelskattens 125, der

rettelig maa regnes med til Hartkornets Værdi, ialt altsaa til c. 2100 Milli. Kroner. Nu c. 12 Aar efter beregnes den samme Kapitalklasse til c. 3850 Millioner (hvoraf Bygningernes Værdi c. 1000 Mill.); en Stigning af c. 83 pCt. i 12 Aar! Lad nu ogsaa Tallene fra 1872 være for smaa eller de fra 1884 for store, eller begge Forhold have fundet Sted; lad nu ogsaa megen Kapitalforøgelse have fundet Sted for Bygningernes Vedkommende, hvilket sikkert er Tilfældet, og lad os lægge nok saa megen Vægt paa, at der i de sidste 15 Aar er blevet opdyrket c. 30,000 Tdr. Land aarligt, en Tilvæxt, der betyder nogle Hundrede Millioner, — hvis man ikke tager Hensyn til Jordrentefænomenet, og ikke tillige erindrer, at da Danmark ikke er et afsluttet Samfund, ville hine nye indtagne Jorder ogsaa strax for største Delen kunne give Jordrente, saa tror jeg ikke, at man vil kunne løse disse Gaader.

3. Vil man bruge Nationalformuens Størrelse til Sammenligning med andre Lande, kommer dertil, hvad Nationaløkonomerne jo meget godt vide, en hel Del andre Forhold, der gjør Sammenligningen af tvivlsom Værdi. Der er jo en Mængde Elementer i Nationalformuen, som man ikke faar med ved den sædvanlige Opgjørelsesmaade, og som dog, som alt antydet, ere af megen Betydning:

- a. Mulige Mængder af jomfruelig, opdyrkelig men ikke opdyrket Jord, Søer, der kunne udtørres, Moser, der kunne udnyttes, ikke benyttet Vandkraft, Kul- og Minerallejer, forskjellige naturlige, men endnu ikke udnyttede Hjælpekilder,

økonomiske Muligheder af stor Betydning for Fremtiden.

- b. Havkyster, fiskerige Søer og Floder, dels i deres Betydning for Erhverv (Norges Nationalformue og dets Fisk), dels i deres Betydning som mulige Samfærdselsbetingelser.
- c. Gunstige Forhold for Transithandel: Beliggenhedsmuligheder.
- d. Gunstige Forhold for det nationale Forsvar. Ex.: Englands Østilling. Et Land, der her er ugunstigt stillet og maa ofre meget for sit Forsvar, er jo som et Øland, hvis Beboere stadig truedes af og maatte kæmpe med Havet om deres Jord, — en haard Skat, der paalagdes alle.
- e. Befolkningens erhvervede Intelligens, Dygtighed, Moral.
- f. Klimaet.
- e. Visse Naturmonopoler som Kinas The osv.

Andre forvirrende Forhold skal jeg lade ligge. Der er jo desuden her, dels i Prof. Falbe-Hansens tidligere Afhandling om Nationalformuen, dels i det sidste Hefte af nærværende Tidsskrift af Proff. Falbe-Hansen og Dr. Scharling, af Kontorchef Rubin og Andre givet saa mange fortræffelige Bidrag til Kritik, at jeg væsenlig kun kunde yde Gjentagelser. At der ved en Sammenligning mellem de forskjellige Tider maa tages Hensyn til Pengenes Værdisvingninger, ved Enhver. At det er muligt, at noget af Jernbanernes Værdi ogsaa regnes dobbelt, idet den ved dem foraarsagede Værdistigning af Landets Ejendomme maaske ikke svarer til disses derved forøgede sociale Produktivitet, vil vel ogsaa indrømmes. Derimod burde Grundrenten underkastes

en Analyse. Men jo mere jeg har tænkt over dette Spørgsmaal, desto mere indviklet er det blevet mig. Forholdet er jo her et andet end ved Jordrenten. Medens denne jo ikke blot betyder et Fordelingsspørgsmaal, men tillige er Udtrykket for det ved Befolkningens Forøgelse socialt forholdsvis aftagende Jordudbyttes Lov, betegner Grundrentefænomenet egenlig kun et Fordelingsspørgsmaal. Det kan ikke siges at være Udtryk for en Trang til Grunde, thi det er kun en Trang til visse Grunde, der ligger nærmere ved de store Markeder, yder Handelen større Fortjenester. Spørgsmaalet bliver vel her, om den Koncentration af Arbejdsvirksomheden og stigende Arbejdsdeling, der derved finder Sted, socialt medfører en saa forøget Produktivitet, at den virkelig staar i Forhold til disse Grundes relative Værdiforøgelse.
